

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZS-DOBOKAMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRSÁK:

KISS SÁNDOR ÉS SZABÓ ENDRE.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

VÁRADI KÁROLY.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krra számítatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a **szerkesztőhöz** (lakik a belső-középútcában 31. sz. a.); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Gazsi József egyleti pénztárnok címén — a **kiadó hivatalba** (kurta szappanútea, 15. sz. a.) küldendők.

A könyvnélkülöttesről.

II.

Már cikkem első részében rámutattam arra, hogy milyen veszedelmes és mennyire káros az, ha korán kezdjük a könyvnélkülötteset. Most e rendszer más kinövéséről és hátrányairól akarok szólni.

Ilyen kinövésnek és hátránynak ismerem azt, hogy mi is a könyvnélkülöttes rendszere alatt nevedve, erősen elhitettük magunkkal, hogy csak is könyvnélkülöttesel fejlődhetik kielégő a gyermek nyelve s csak is úgy tehet ő szert elég biztos tudásra. Nagy tévedés! Hiszen a csaiád és az anya nem könyvnélkülöttesel tanítja beszélni a kebelén nevedő vagy az ahoz simuló gyermekeket, s általában későbbben is nem úgy — vagy legalább nem kizárólag úgy és ez által — fejlődik az ember nyelve és szelleme.

Már a gyügyögő gyermek is nem azért mondja ki legelőbb a „mama“ vagy a „papa“ nevét, mert folytonosan csak azt recitálják előtte, hanem mert azokat látja ő legtöbbet s azokat ismeri és szereti a legjobban. A képük már rég ott él a lelkében, a mikor e nevük csak legelőször csendül el rebedő ajakán; s a vágy, hogy ezek iránti vonzódását szóval is kifejezze, az erősíti meg gyenge beszélő szervét, ennek kifejezésére. Csalhatatlanul az is könnyíti az ő nehéz feladatát ebben, hogy e szavakat annyiszor hallotta maga előtt tisztán, érzésteljesen és tárgyhoz kötötten (azaz az illetőkre mintegy rámutatja) kiejtetni; de azért mégis nagyon tévedünk, ha pusztán csak szolgálai utánmondást látnak a gyermek első megszólamlásában. Megelőzte azt már észrevétlenül is a figyelés, észlelés, megismerés, emlékezés és akarat, szóval az értelem működésének azon nemei, a me-

lyeknek előleges és rendes működése nélkül beszédet embertől csak zavart és rendkívüli állapotban várhatunk.

De megtartjuk-e mi mindig e rendet tanításunkban? Bizony, fájdalom, nagyon ritkán; hanem aztán épen ezért is van oly kevés eredménye tanításunknak!

Hányszor kívánjuk meg — elkezdve a népiskolától fel egész az egyetemig, sőt talán, még azontul is — hogy tanuljon meg olyat a gyermek, a nevedék vagy ifjú, a mire egyáltalában nem figyelt, a mit egészben meg nem értett, meg nem ismert; sőt a minek a megfigyelésére, vizsgálására semmi vágya, semmi kedve sincs, mert a megismeréséhez, felfogásához és megértéséhez még csak útmutatást sem nyújtottunk, még csak alapot sem vetettünk?! S meg kívánjuk ezt sokszor azzal a nehéz hozzátoldással, hogy a meg nem értett dologról számoljon be nekünk értelmes szavakkal és szabatos nyelven. Mint ha bizony olyan könnyen jöne és folya az értelmes szó és szabatos beszéd — biztos ismeret, kellő megfontolás s határozott tudás és akarat nélkül!

„De hiszen — felelik erre a könyvnélkülöttes nagy mesterei — épen azért adunk a gyermek vagy ifju kezébe jó szövegű (?) és más különben is megbízható (!!) kézikönyvet, hogy abból a biztos ismerettel és határozott tudással egyszerre szerezze meg a kifejezésükre legalkalmasabb és legszabatosabb nyelvet.“

Igen bizony, csak hogy épen ebben az „egyszerre“-ben rejlik a dolog bibéje! Mert — az elme működésének fennebb megállapított és egészen természet szerű rendje szerint — előbb kell megértetni a tanulóval a dolgot, vagy legalább előbb kell őt annak megértéséhez segitenünk, és csak e megértés után

s ekkor is csak a nyelvének bizonyos fejlettsége fókán — várhatjuk meg tőle, hogy pontosan adjon számot a megértetről. Azt a legtöbb esetben hasztalan várjuk, különösen kezdő és alsóbb osztálybeli tanulóktól, hogy a szöveg olvasásával s betanulásával egyszerre értse meg, fogja fel és fontolja meg a dolgot is. Tapasztalásból tudhatjuk, hogy ez az egyszerre még nekünk nagyoknak is, a tanulásban s olvasásban gyakorlottaknak, sem jó ám mindig könnyen: hogy várhatunk tehát sikert attól, ha ily tanulást erőszakolunk a gyermekekre?

„De nem is teszi azt jó tanító — mondják erre is a könyvnelkülöztetés barátai — mert az ilyen mindig előre bocsátja a magyarázást s csak azután hagyja fel a megmagyarázottak könyv nélkül való megtanulását.“ Tagadhatatlanul okosabban tesznek azok, a kik úgy tesznek, mint azok, a kik e rendet nem követik vagy épen megfordítják; hanem azért amazoknak is bővön elég bajt okoz — kivált a mostani sok tanítani való mellett — a könyvnelkülöztetés.

Akár hányszor tapasztalhattuk, hogy ha szabad előadásból — de nem értve ez alatt egyebet jó magyarázásnál s a gyermekekkel való vizsgálatnál és a velők való értekeződésnél — jól meg is magyaráztunk valamit tanítványainknak; azért még sem volt könnyű nékiek, egy kézikönyv kimért szavai szerint adniok arról feleletet. Nem is csóda, hiszen nagy a különbség a magyarázat és a kézi könyv között, s nagy az ugrás annak szabad szavaitól ennek cérnaszállal kimért soraiig. Ezért akár hányszor csaknem egészen újnak találja a tanuló az azt, a mit a kézi könyvből kell megtanulnia, ahoz képest, a mit a tanítójától, vagy tanárától ballott. Tehát újra előtte áll, hogy szöveget és dolgot egyszerre tanuljon s talán egyiket se értse meg jól. Máskor meg ennek elkerüléséért a tanító esik abba a hibába, hogy a szöveg megmagyarázása — és megértetéséért csak felületesen érinti magát a dolgot, s azt nem nyitja fel úgy s nem világosítja meg annyira, mint a menynyire tehetné ezt akkor, ha a szöveg tanításra nem kellene gondolnia.

Váradai Károly.

KISDEDNEVELÉSI ROVAT.

Szemle a kisdednevelés terén.

(—ó—) Av ország egyik részében a víz, a másik részében a tűz pusztít, háborus hírek zaklatják föl a kedélyeket, míg másfelől a bécsi alkudozások gyarló eredmé-

nye miatti aggály nehezül a honfiak lelkére. Szóval: „rosz időket élünk, rossz csillagok járnak, Isten óvja nagy csapástól mi magyar hazánkat!

Ilyenkor jó lesz számbavenni, hogy mivel birunk. Szó sincs arról, hogy a meglevőt most gyarapíthassuk, de igyekezzünk legalább megtartani a jobb időkhöz azt, a mit a jobb időben szereztünk. Némúljon el közöttünk egyelőre a vélemény különbség okozta heves vita; ne keressük most, hogy az egy célra szolgáló különböző eszközök közül melyiket kell a másik rovására diadalra juttatnunk, hanem legyünk egyek azon törekvésben, mely a meglevőnek megmentésére irányul. Az 1848-iki szabadságharc előtt a hazai kisdednevelők száma már meghaladta a százat s csak egy rövid év kellett, hogy ezen létszámnak háromnegyedét elsöpörje a vihar. Ki tudja milyen időkhöz nézünk eléje? A jelek ijesztők s ha egyéb baj már nem is ér, de az általános pénzkeresés, a nyomor s az ennek nyomában járó lehangoltság bizonyosan be fog következni. Fordítsuk tehát minden erőnket arra, hogy a kisdednevelés terén megszerzett vívmányokat megtarthassuk.

Ezen szempont vezeti tollunkat e szemle megírásában. Ezúttal félre tettük a gáncsolódást, a kritikai toll pihenni fog s kezünkbe vesszük helyette a buzdítás, bátorítás, egyetértésre felhívás ígét hirdető tollunkat.

Az első, a mire pályatársaink s a kisdednevelés ügyének barátait föl hívni óhajtjuk: a kisdednevelők orsz. együletének hanyatló ügye. Ezen egyület, melyet hat évvel ezelőtt akkora lelkesedéssel alkottunk meg, haldoklik s közel áll kimúlásához. A tagdíjjakat nem fizetik, értekezletek nem tartanak s az egyület legfeljebb a hátrálékok behajtására irányuló működése által ad magáról életjelet. Mi normalis viszonyok között nem volnánk barátjai az efféle országos együleteknek; nagy gépezet az, mely épen azért nehézkesen mozog; sokkal inkább óhajtanók, ha a kisdednevelők — a tanító-egyletek mintájára — vidékenként szervekednének kisebb, de gyorsabb működésre képes s kevesebb költséggel járó testületekké. Ám de a jelen körülmények közt, szemben a bekövetkező eventualitásokkal, be kell ismernünk azt, hogy az országban lévő kisdednevelők szoros szövetsége, tehát egy országos egyület, sok jót tehet azon célra, hogy ne muljon el az, a mi meg van, hanem föntartassék. Ha mi a vidéki körök értekezleteit látogatnók s ha az orsz. egyület nagy-gyűlésében a vidéki körök nézeteit megvitatnók; szóval, ha ápolnák sorainkban a közszellemet, bizony kevés számunk mellett is oly erőt fejthetnénk ki, a mely a szellemi téren fölérne Leonidás hős csapatjának erejével.

Melegen ajánljuk tehát pályatársainknak, hogy karolják fel az egyület ügyét, ne engedjék ezen együletet megszűnni, hanem legyenek annak munkás tagjaivá, hogy e testületben egygyé forrva, egyek lehessünk a veszély idején. Aztán, ha majd szebb idők járnak, gondolhatunk mi is jobbat s kezdetünk újat.

A másik, a mit most különösen föl kellene karolnunk: a kisdednevelés irodalma. A „Nevelési szakközlöny“

a kisednevelés ügyének három éven keresztül hazánkban egyetlen organuma, a m. év végén, részvét hiánya miatt megszűnt. E hézagot némileg pótolni igyekeztek a „Népnevelők lapja“ és a „Család és iskola,“ a mennyiben mind a két lap állandó kisednevelési rovatot nyitott. Az előbenincz ily című rovatában többnyire jóra való, sőt jeles cikkek jelentek meg; figyelemre méltóbbak a kisednevelők képzése, a kisednevelési törv. javaslatra s a légszési tornászatra vonatkozó. Saját lapunkról nem szólunk egyebet, mint azt, hogy igyekeztünk mi is hozzájárulni a kisednevelés tökélyesbítésének nagy munkájához. De már azt nem hallgatjuk el, hogy lapunknak a kisednevelők közt alig van 10—12 előfizetője; okunk van hinni, hogy lapunk a „Népnevelők lapja“ sincs érdeme szerint fölkarolva, pedig az ilyen szomorú időkben, a midőn nagy munka lesz megtartani a meglévőt, a kisednevelés ügyével foglalkozó szaklapok jó szolgálatot tennének ezen ügy művelőinek és barátainak. Nemesak a kisednevelőknek kellene ezeket a lapokat járattani, hanem előfizetőket kellene gyűjteniök azokra a közönség közt, különösen a szülők között, hogy ezen lapok olvasgatása által minél inkább szilárduljon meg a kisednevelők iránti érdeklődés.

A kisednevelés rendezésére vonatkozó — P. Szathmári Károly orsz. képviselő ur által készített — törvényjavaslatról sem szabad e nehéz időben figyelmünket elfordítanunk. E törv. javaslat közel sem teljesíti minden reményünket; megtettük arra vonatkozó észrevételeinket annak idején e lapok hasábjain is. De most nem lehet az a kérdés, hogy a javaslat minden tekintetben a mi óhajásainkhoz idomíttassék, hanem az, hogy mielőbb törvény legyen belőle, ha másként most nem lehet, úgy, a mint elkészítve van. Mert ha ez a törvény egyelőre nem is ad nagy lendületet a kisednevelők elterjedésének, de mindenesetre erős védbástya lesz az a veszélyben s egy hatalmas védelmi pont a meglévőknek megoltalmazására. Oda kellene törekednünk, hogy a javaslat törvénynyé emeltessék, mielőtt más sokkal fontosabb ügyek egészen igénybe vennék a törvényhozó-testület figyelmét. Különösen fölkerjük P. Szathmári Károly urat s a kisednevelés ügye iránt melegen érző képviselőinket, valamint a kisednevelők orsz. egyletének választmányát is, hogy kövessenek el mindent e javaslatnak mielőbb leendő tárgyalása és elfogadása érdekében.

Végre terjeszszük ki figyelmünket a kisednevelők képzése ezéltől főnálló képző-intézeteknek főtartására is. Egyelőre a soproniak és a kassaiak is mondjanak le új képezdek nyitására irányuló törekvéseikről; egyesítsék buzgalmukat és erejüket a miénkkel, hogy megtarthassuk azt, a mi van, nehogy sokat akarva, ezeket is elveszítsük.

Az országos kisednevelő-egylet budapesti képezdeje már átköltözik nagyszerű új épületébe. A míg ezt építették, az alatt a kolozsvári képezde épületét csaknem megsemmisítette a tűz s csak nagy erőfeszítéssel lehetett a végezészettől megmenteni. Ilyen erőfeszítést kell majd nemsokára kifejtenünk a közönyösséggel s illetőleg a pénz-hiánnyal szemben: is de ha egyetértés lesz soraink-

ban, ha nem csüggedünk, a meglévőknek megtartása sem lesz lehetetlen. Az is fontos teendő, hogy a képezdek növendékeiben most inkább, mint valaha, éleszsűk az ügybuzgalmat. Jöhetnek olyan idők, hogy a végzett növendékek sokáig fognak várakozni állomásokra. Lelkesítsük hát őket s tegyük képessé a türelemre, hogy e bekövetkezhető nehéz időkben se hagyják el a zászlót, hanem legyenek és maradjanak a kisednevelés ügyének minden időben tü bajnokai.

Fogjunk tehát kezét! A kisednevelők, a képezdei tanárok s a kisednevelés ügyének barátai egyesítsék erőiket, hogy ha kell egyesülten védhessék meg az enyészettől a meglévőt. Isten távolítsa el tőlünk a nemszeretemet napokat, de ha bekövetkeznek, csak találjanak minket készen a küzdelemre, találjanak erőseknek a kitartásban és a küzdelemben!

A kisednevelés-ügy jövője fölött nincs okunk kétségbe esni; sőt a legszebb reményekkel biztathatjuk magunkat. „A művelt közönség belátja már a kisednevelők hasznát és eljövend az idő — hiszszük, nem sokára — a midőn a kisednevelők állításának ügye képezendi a legfontosabb nevelési kérdést. Legyünk tehát addig kitartók s legyünk mindannyian — sine ira et odio — az ügynek buzgó munkásai!

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

E róvatoan, a melyben eddig sok örvendetes dolgot jelenthettünk, most egy szomorú tudósításnak kell helyet adnunk. Értjük ez alatt azt a kárt és csapást, a melylyel egyletünket — a „kolozs-dobokamegyei néptanítók tantestületét“ — a városunkban, a múlt hó 22-én, dühöngött borzasztó tűzvész sújtotta. Erről szól a tantestület titkáranak egész terjedelmében ide igtatott hivatalos jelentése:

„Igen tisztelt választmány!

A legszomorúbb köteleesség teljesítése jutott osztályrészemül akkor, a midőn a f. évi april hó 22-én dühöngött tűzvész által tankerületünknek — a testület kurta-szappan-útcái szállásán, Gazsi József pályatársunk lakásán, okozott károkról az igen tisztelt választmányt értesítenem kell.

Ha nem is mondanék egyebet, mint azt, hogy tan t e s t ü l e t ü n k k ö n y v t á r a m e g s e m m i s ü l t, meg vagyok győződve arról, hogy ezen veszteség tudata is is mélyen meghatná a tisztelt választmánynak s testületünknek mindenik tagját. Hiszen ez a könyvtár volt minden kincsünk, büszkeségünk s fáradozásainknak leginkább látható eredménye. Hangya szorgalommal gyűjtögettük annak tartalmát öt éven át, arra áldoztuk bevételeink lényeges részét, annak a gyarapíthatása végett vettük leginkább igénybe mások jóakarátát és örömmel tekintettünk a megtelt szekrényre, mert hiszen ez a vagyon lett volna az, a melyért egykor utódaink leginkább áldották volna szorgalmunkat. Ha közvetlenül nem, de közvetve nagy hasznát élvezte könyvtárunknak a testület mindenik tagja, a tantestület területén létező népiskolák s általában a vidék tanügye, mert tan- könyvbíráló bizottságunk, sőt részben a nevelési szakbizottság is az ezen könyvtárban föllelhető adatokra alapíták

működésüket s tantestületünk azon tagjai, a kik az irodalmi téren is foglalkoznak a tanügy érdekeivel, igen sokszor vették igénybe könyvtárunkat s innét szerezték meg azon adatok egy részét, melyekkel a tanügynek hasznára voltak. És most ebből a fáradsággal és a mi viszonyainkhoz képest lényeges költséggel egybegyűjtött kincsből, néhány kint lévő könyvön kívül nem maradt semmi egyéb, sőt nem maradt még csak egy teljes kimutatás sem, a melynek alapján kipótolhatatlan kárunk pontosan meghatározható lenne.

De egyéb tekintetben is nagy károkat okozott testületünknek ama vész, mely városunk egy részét elhamvasztá; oly károkat, melyek testületünk anyagi állapotának, pénztári állásának, különösen követeléseinnek tisztába hozatalát megnehezítik, sőt sok tekintetben lehetetlenné teszik.

Mindezekről testületünk pénztárnokával Gazsi József úrral és Rieger Imre könyvtárnok úrral együttesen eszközölt lehetőleg pontos kárfölvétel alapján kötelességeimnek ismerem a következő részletes jelentést terjeszteni a tisztelt választmány elé:

1.-ször. Az ügyviteli könyvek és iratok közül elveszett a pénztári-napló, a pénztári főkönyv, a tagok betürendben egybeállított s csak pár héttel ezelőtt elkészített névsora, a „Család és Iskola“ című lapunk előfizetőinek névsora s a könyvtár tartalmára és kezelésére vonatkozó mindennemű lajstromok és naplók. Ezen veszteség következtében nem, vagy csak igen nehezen s csak részben lehet tisztára hozni azt, hogy a jelen évre kik fizették be tagdíjajukat, kik vannak ezzel hátrálékban, kik voltak a lapnak megrendelői, fél éves és egész éves előfizetői. Mindezek oly kérdések, melyek megoldása egyfelől kellő tapintatosságot, másfelől a tantestület kezelő tisztviselőinek teljes odaadó buzgalmát, lelkiismeretességét s a tagok és előfizetők jóhiszeműségét teszik szükségessé. Az e tekintetben életbeléptetendő intézkedésekre bátor vagyok a t. választmány becses figyelmét különösen felhívni.

2.-ször. A testület pénztára a begyűlt s pénztári kezelés alatt álló készpénz tekintetében kárt nem szenvedett, mert úgy a pénzkészlet valamint a takarékpénztári könyvecskék Gazsi József Wertheimféle szekrényében sértetlenül megőriztettek. Az 1876. ápril 8-án tartott választm. gyűlésben a pénztárnok úr által tett szóbeli jelentés szerint abban a köz-pénztár pénzkészlete 77 frt 39 krt tett. A lap előfiz. pénzeinek és a tanszertárlat pénztárának készleteiről ezen gyűlésben sem tétetett jelentés. E két külön pénztárra vonatkozólag az utolsó jelentés a f. évi január 18-án tartott választm. gyűlésben tétetett, a midőn a tanszertárlati pénztár pénzkészlete 141 frt 40 krtban, a lap előfizetési pénzeit tartalmazó pénztár készlete pedig 100 frt 75 krtban mutatott ki. Ezen idő óta azonban a pénztári állapotok, főleg a lap előfizetési pénzeit illetőleg, tetemesen változtak. A pénztár állapotának lehető földerítése a pénztárnok úr tiszte lévén, én itt csupán a j. könyvben föllelhető adatokat sorolom elő. Azt azonban nem hallgathatom el, hogy nézetem szerint hasonló eventualitások elkerülése céljából szükséges lenne, hogy jövőben a pénz-

tár állásáról egy rendszeres ellenőri napló vezettség, melynek vezetését s kezelését talán az egyeslet al-elnökére lehetne bízni. Közvagyon kezelésénél ezen intézkedés — a jelenleg is fölmerült szomorú eseményen okulva — még akkor is nélkülözhetetlen, ha valamely testület annyira megbízható pénztárnokkal bír, mint a minővel testületünk dicsekedik.

3.-ször. A könyvtár tekintetében testületünk a legnagyobb kárt szenvedte. A könyvtárnak jelenlegi könyvtárnokunk kezeihez átadása végett kiküldött bizottságnak az 1875. évi novemb. 16-ról kelt jelentése szerint átadott 276 kötet könyv; ehez Rieger könyvtárnok úr jelentése szerint vétel és ajándékozás útján szereztetett a jelen évben 165 kötet s így a kötetek száma 441 volt. A könyveken kívül a könyvtárba el volt helyezve a „Magyar tanügy“ 4 évi folyama, a „Népnevelők lapja“-nak 3 évi, az „Allgem. Lehrer. Zeitung“-nak 3 évi, a „Néptanodá“-nak 3 évi, a „Néptanítók lapja“-nak 2 évi, az „Erd. népnev. értesítő“-nek 2 évi. a „Család és Iskola“-nak 1 évi, az „Erd. prot. közlöny“-nek 3 évi, a „Nevelési szakközlöny“-nek 2 évi; a „Term. tudományi közlöny“-nek 1 évi folyama, mindezek bekötve s ezeken kívül kisebb csomagokban még egyéb lapok is, továbbá térképek, iskolai épületek tervrajzai, rajzminták stb. A könyvtárnok úr — emlékezet után — kintlevőkül a következő könyveket sorolta elő: Kiss Sándor urnál 1 kötet Schmidféle Encyclopaedia és 2 kötet földrajzi mű, Szabó Endrénél 5 kötet történelmi és földrajzi mű, Váradai Károly urnál 1 kötet Schmidt-féle Encyclopaedia és 3 kötet nyelvtani mű, Bőjthe G. urnál Lubrich Nevelés tanából az 1-ső kötet, Paal Ferencz urnál a „Népnev. lapja“-nak 1875. évi folyama és a Gönczyféle magyar és román fali olvasó táblák, Gunesch Károly urnál az Egnerféle ének ABC. 4 kötet, Rieger Imre urnál Seidel földrajza 1 kötet. Miután a könyvtár bent lévő tartalmából semmi sem mentetett meg, levonva a kint levő, összesen 28 könyvet a könyvtári készlet összegéből, kitűnik, hogy összesen 423 kötet könyv, különböző lapoknak összesen 24 évfolyama s a könyvtárban volt térképek, rajzminták, tervek s egyéb apróságok lettek a láng martalékaivá. Könyvtárunk értékéről az irattárban csak is töredékes följegyzések léteztén, kárunkat pontosan meghatározni nem lehet. Az irattárban föltalált s ide ./- alatt tisztelettel csatolt régiebb kimutatás szerint, valamint Rieger Imre könyvtárnok úr nyilatkozata szerint is könyvtárunkban tekintélyes összegeket képviselő könyvek találtattak, így például a Schmidféle Encyclopaedia 10 kötetű a bekötötés árával együtt 100 forintot, Lubrich neveléstana 10 forintot, Szalai „Magyarok története“ 20 frtot, Horváth Mihály történelmi munkái 24 frtot, Laboulay „Az egyesült államok története“ czimű műve 12 frtot, Vörösmarty munkái 12 frtot, Kölcsei munkái 16 frtot, Tompa munkái 8 frtot, Eötvös munkái 8 frtot, a bekötött lapok több mint 100 frt értéket képviseltek. De ezeken kívül könyvtárunk még számos itt föl nem sorolt könyvet tartalmazott s ha ezeknek ./- alatti kimutatását megvizsgáljuk, szomorúan kell meggyőződnünk arról, hogy tantestületünknek a könyvtár elégeése által fölmerült kára, a

600 frtot meghaladja. De a szorosán vett pénzértékbeli veszteséghez képest hasonlíthatatlanul nagyobb a mi kárunk a könyvtár által származott szellemi haszon tekintetében, mert könyvtárunk kivált a népiskolai könyveknek oly gazdag tárházul szolgált, hogy hasonlót megfeszített szorgalom és áldozatkészség mellett is csak hosszú idő után leszünk képesek előállítani.

4-szer. A „Család és iskola” című lapunk ügyében — az előfizetők névsorának megsemmisülésén kívül — még az a kipótolhatatlan kár is érte testületünket, hogy lapnak ugy a m. évi, valamint a jelen évi példányai összes készlete elégett és így a netalán jelentkező új előfizetőknek az eddig megjelent számokkal többé nem szolgálhatunk.

5-ször. Az irattári szekrény ajtaja a mentés alkalmával bezúzatott ugyan, de maga az irattár a legnagyobb részben sértetlenül megmaradt. Némely jelentéktelen nyomtatványon kívül csak az 187¹/₂ évről szóló bekötött könyv veszett el.

6-szor. Testületünk butorai közül eígett a könyvtári szekrény, egyéb butorok, lámpák s más apró eszközök — Gazsi József úr nyilatkozata szerint — megmaradtak.

Igen tisztelt válaaztmány! A midőn az elmondottakban a tantestületet ért károkról jelentésemet elszorult szívvel megtettem, jelentésem végén páiyatársi bizalommal kérem föl testületünk minden tagját arra, hogy a szenvedett károk miatt ne engedjük át magunkat az elcsüggedésnek. Öt évi szorgalmas munkásságunknak ne képezze zárkövét ama szomorú nap, hanem egy szebb jövő reményében ernyedést nem ismerve, lankadhatatlan buogóság-gal fogjunk az elvesztettek lehető kipótlásához.

Melyek után teljes tisztelettel maradok
Kolozsvárt, 1876. évi april 28-án.

alázatos szolgálója:

Szabó Endre,

a kolozs-dobokamegyei tanker.
tanítótestület titkára.

Vidéki levelek.

Zilah, 1876. ápril 21.

(F. A.) Hogy e nehéz küzdelmek árán szerzett és megtartott hont továbbra is biztosítani s boldoggá tenni hivatott eszmék üdvös eredménynyel, maradandó hatással csak társadalmi úton valósíthatók meg, abban hazánk minden értelmes polgára egyetért. Azt is mindnyájan elismerjük, hogy a társadalmi együttműködés terén a tettek ideje nagyon is elérkezett s azon mindenikünknek teljes erejéhez mért szerepet kell vállalnia. Sőt odáig is eljutottunk már, hogy az üdvözö eszméknek itt is, ott is oltárokat emelünk s nagy mohósággal lobbantunk azokon — szalmalángot; de ha arról van szó, hogy lankadatlan buzgalommal és kitarító munkássággal Vesta-tüzet gyujtsunk rajtuk: akkor a legtöbben közülünk hallgatagon, vagy hosszas mentegetőzés után dolgaik sokaságával s czeel szemben erőik gyöngesé-

gével, igazabban azonban buzgóságuk csökkenése, a kitarító munkától való irtózásuk miatt, félre állanak s hagyják másokra — a hivatottakra az erőfeszítést Hogy e mások, e hivatottak lassauként mily imposans phalanxá redukálódnak, azt egyetlen saját szemével vizsgálódó előtt sincs miért demonstrálnom.

Hány szép, hány áldást ígérő eszme halt már meg csecsemő korában, vagy született épen halva, melynek szülői a szalmalángkép föllobbanó buzgóság és törekvés keresztszülői pedig a kishitűség s erélytelenség voltak!

Fel fognak támadni, az igaz, mert hisz az eszmék halhatatlanok; de miért kellett az emberek ügyetlensége s tehetetlensége miatt ideig-óráig is sirba jutniok!

A zilahi „^{*}ta^{*}nügyi kör“ a társadalmi mozgalmak és törekvések ily szomorító általános kiménetele szemlélésére sem vesztette el reményét és kitartását egy eszme diadalra juttatására irányzott buzgólkodásában, mely eszme nem volt kisebb, mint: a hidegség, közöny, sőt kicsinyes gánecoskodások dacára is — egy kisdedvédő — együletet hozni létre Zilah városában. És az ige végtére, egy évi érlelődés után, virágvasárnapján testté lön. Vajha az idők folytán, születésnapjához méltóan, illatos virágokat s érett gyümölcsöket teremne!

Ez eredmény által a tanügyi kör maradandó érdemet szerzett magának, megmutatván, hogy nemcsak a társas élet örömei s pädagogiai elméleti viták után vágyik, de az üdvös eszmékért sikra szállni, küzdeni is kész s győzni is képes. És ezt nem a kör öndicsékvésekép hoztuk fel, hanem csak a történeti hűség kedvéért jelezni akarván, hogy a győzedelemre jutott ügyben a kör kezdeményező s kitarító harcoként szerepelt.

A megalakult s eddig mintegy 100 tagot számláló egylet elnökeve közfélkiáltással báró Wesselényi Miklósné, b. Bánffy Ágnes választatott meg.

A választás ő nagyságának hivatalosan még nem hozott tudomására s így biztosan nem tudhatjuk, hogy a nemeskeblű bárónő mit fog válaszolni a tisztelgő küldöttségnek, de örömet szeretjük táplálni a reményt, hogy már derék őse, a nagy Wesselényi Miklós iránt érzett kegyeleténél fogva is, — ki egykor szintén hatalmas karjaira emelé az okszerű kisdednevelés eszméjét, — nem fogja üres kosárral bocsátani el magától a szép tiszt elvállalására fölkérő bizottságot. Alelnökké szintén felkiáltással Dull Lászlóné alispánné és Kerekes József tanfelügyelő választattak meg. Az ép oly fontos, mint nehéz titkári tiszt teljesítésére egyhangúlag Borbély Sámuel kép. tanár kéretett fel, ki az ügy idáig fejlődése körül már eddig is sokat tett és fáradozott. Másod titkárrá Korbuly Béla, pénztáruokká Magyarósi István ref. lelkész, pénztári ellenőrré pedig Kerekes Sándor gymn. tanár választattak meg. A 48 tagból állandó válaaztmánynak egyelőre csak fele választatott meg, mely mihamarább leendő kiegészülése után tarjesztő-, se-gélyező- és pädagogiai szakosztályra fog oszlani.

Az egylet célja: a szegény árva gyermekek nyomasztó sorsán ruhával, tanszerekkel s étellezéssel is könnyi-

teni; neveltetésüket előmozdítani s ezáltal megmenteni őket a társadalom számára. Továbbá a város területén és vidékén, Fröbel Frigyes rendszerén alapuló kisdedóvó intézetek létrehozásával a 6 éven alúl lévő kisdedek megvédését s helyes nevelését eszközölni.

A legközelebbi czél éppen egy ily intézet fölállítása

városunk kebelében. Adja isten, hogy ennek létrehozásában többé ne a tanügyi kör — mely különben szives közreműködését egyszermindenkorra fölajánlja — hanem Zilah város és vidékének nemesen érző, s áldozatkész fiai és leányai szerezzenek mihamarább elévülhetetlen érdemeket maguknak!

T Á R C A

Mária Terézia, mint a népoktatás megalapítója az ausztriai birodalomban.

(Német kútfők után.)

(Vége.)

De nevezetes az 1774-ik év az osztrák népnevelés történetében azért is, mert ekkor hívta meg Mária Terézia az osztrák államok iskolaügyének főigazgatójává Felbiger János Ignác, ságani praelatust. A mi Kindermann Csehországnak, az Felbiger az osztrák birodalomnak; övé e korban a népnevelés körében szerzett érdemeiből az orosz-lán rész. Született 1724-ben Glogauban, Sziléziában, meghalt 1788-ban Pozsonyban, mint a magyar katolikus iskola-ügy igazgatója. Ő egész lelkéből pietista volt s így nagyon szívére vette hazája népnevelésügyének szomorú állapotát. Elhatározván, hogy legalább a maga körében a népnevelés ügyén kitelhetőleg segíteni fog, tapasztalat szerzés végett többször meglátogatta a Nagy Frigyes által is pártfogolt Hecker már akkor nagyhirű mintaiskoláját és képzőintézetét Berlinben s azután egész lélekkel látott nemes munkájához. Sziléziában számos elemi és képezdével összekötött normál-iskolát állított fel, nagyrészt saját költségén; tanterveket, iskola-könyveket dolgozott ki; fiatal embereket küldött külföldre a teljesebb kiképzetés végett; szóval: oly munkásságot fejtett ki, mely emlékét örök időkre fogja biztosítani, habár tanódszerét paedagogiailag ma nem is helyeselhetjük.

Hire Silesia határán csakhamar tulment s eljutott egész a trónig. A császárnő felismerte benne nemes céljai valószínűségét az elrejtett segédet s a fennebb említett kitüntetésben részesítette. Így Felbiger Ságant Béccsel esrelte fel, munka-vágyának megfelelőbb körrel. Új állásának elfoglalása után mindjárt jobb tankönyvek jöttek létre; a tanító-jelöltek alaposabb kiképzetésére intézkedések tettek. De fontosabb mindezeknél azon óriási haladást jelző operatum, — Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-Haupt und Privatschulen — melyet főigazgatói minőségében ő dolgozott ki, s melyet a császárnő 1774. december 6-án kelt aláírásával szentesített és életbe léptetett, mert ezáltal lett az összes közoktatás-ügy alapján reorganisálva. Nem lesz érdektelen, ha e rendeletnek fontosabb intézkedéseit im itt közöljük:

Minden egyház-község tartozik egy trivial iskolát — a tulajdonképeni mai népiskola — felállítani, melynek tantárgyai: vallás, bibliai történet, írás, olvasás, számtan és elemi gazdaságtan. Minden ilyen iskolánál lenni kell két,

semmi egyéb czélra nem használható tenteremnek, s ezen kívül egy szobának, tanítói lakul. Ez iskolák beállítási és fentartási terheit az egyházközség és földesúr együttesen hordozzák.

Minden tankerületben lenni kell legalább egy főiskolának, legkevesebb 4—5 tanítóval. Az ilyen felső-iskolának, tantárgyai hittan, latinnyelv, földrajz, történelem, mér-tan, rajz és elemi gazdaságtan; a tanulók időnként írás-beli feladványokat dolgoznak ki. Az ilyen iskolák a tan-ügyi alapból tartatnak fen.

Leányiskolák felállítását a rendelet nem mondja kötelezőnek csak „kivánatos“-nak.

Mindazon helyeken, hol iskolatanácsok székkelnek, mintaiskolák állítandók fel, egy felsőbb tanfolyam megfutasá után tanítói pályára készülok számára.

A hitoktatás ezután is a papság kezében marad, minek folytán minden papjelölt vizsgát köteles tenni a katecheticából és methodicából. Egyéb tárgyak tanítására egyháziak és világiak egyformán alkalmaztathatnak.

Magántézeteket ezután csak oly tanférfiak állithatnak, kik tanképesítő vizsgát tettek.

A tanítói kinevezést illetőleg az eddigi gyakorlat marad. A normal és főiskolák tanítói meghatározott készpénz-fizetést kapnak és semmi hivatalt nem vállalhatnak; a vidéki tanítók azonban, ha a község és földesuraktól kapott jövedelmök nem lenne elég életfentartásukra, a tanítói állással összeegyeztethető mellék foglalkozásokat is folytathatnak.

A tankötelezettség kezdődik a 6 évi életkorral, és a gyermekek iskolába járása kívánatos lenne, hogy legalább hat—hét évig tartson. A hanyag szülök és gyámok büntetéssel is kényszeríthetnek, hogy gyermekeiket, gyámoltjaikat rendesen járassák iskolába, valamint azok is megbüntetteknek, kik gyermekeiket általában elvonják az iskola látogatásától. Falukon mindazonáltal a kisebb gyermekek inkább csak nyáron, a nagyobbak pedig télen legyennek kötelesek iskolába járni. Az iskolába való felvételnek csak a tanév elején van helye. A heti órák száma 28. Azon tanulók, kik tankötelezettségi idejük alatt hanyagok voltak, mulasztásaikat a 12 évi életkor betöltése után fogják helyre pótolni.

E rendelet megengedi a tanítóknak, hogy saját iskoláikban a magok által szerkesztett kézikönyveket használhassák, de irányadó elvül kimondja, hogy az egyes tárgyak kezelésénél inkább az értelmi erő, mint az emlékező

tehetségek fejlesztésére legyen főfigyelem fordítva. Reformálja a tanmódot is. Eddig a tanító minden egyes növendéknek kihagyta a maga részét, s míg másnap ez egygyel bajlódott, a többiek tétlenül ültek vagy a mi rendesebb: alkalmatlankodtak. E rendelet az egyedoktatást a tömegoktatással helyettesíti. Javít a fegyelmi rendszeren is s a büntetést erkölcsi alapra kívánja fektetni, az eddigi durva eljárás helyett, bárha a testi fenyítéket nem is zárja ki egészen. Tapintatosan alkalmazott megszegényítés, a gyermek vágyainak megtagadása; másfelől: tanítói helyeslés, érdemhelyek kijelölése, megjutalmazás stb. azon eszközök, melyekre a szabályzat a fegyelmi eljárást állapítani kívánja. Mintegy idevág a félévi vizsgáknak elrendelése, a hol — ha csak a körülmények engedik — jutalmak osztassanak a szorgalmas és jó magaviseletű tanulóknak.

Továbbá intézkedik a tankötelezettségi koron túl haladt ifjak tovább képzéséről is, megrendelvén, hogy azon gyermekek, kik középtanodákba nem mennek, kötelesek vásárnaponként ismétlő iskolákba járni, hol a ker. erkölcstanban fognak oktattatni. E kötelezettség az iparos tanoncokra vonatkozólag terjed felszabadulásukig, más ifjakra 20, a bécsiekre 18 évi életkorukig.

A mi az iskolai kormányzást illeti:

A közvetlen felügyeletet a normal és felső iskoláknál az illető igazgató, a trivial iskoláknál az illető lelkész gyakorolja, a község, illetőleg földesúr által kinevezett vidéki felügyelő ellenőrzése mellett. A felsőbb felügyelet a kerületi tanfelügyelőt illeti.

Minden tartományban van egy iskolatanács, melyben a politikai hatóságnak van 3 képviselője, a papságnak egy; ezeken kívül tagja a helybeli minta iskola igazgatója és egy jegyző. E testület állítja ki a megválasztott tanítónak választási okmányát; képviselteti magát az évi vizsgákon; választja a kerületi tanfelügyelőt; ügyel az iskolai rendre s minden körébe vágó fontosabb ügyet figyelemmel kísér; kezeli az iskolai alapítványokat s a politikai hatóság rendeleteinek végrehajtását eszközöli. Az ausztriai tanács a többiekkel szemben vezető és ellenőrző joggal ruháztatik fel. Az egész kormányzat élén áll a normál iskoláknak Bécsben székelő főigazgatósága.

* * *

Ezen — minden hiányai mellett is — valóban nagy haladást jelző rendelet kibocsátása után egy örvendetes mozgalom indult meg a birodalom csaknem minden tartományában. Iskolatanácsok szerveztettek; népiskolák állítottak fel; tanulmányi alapról lett gondoskodva és az új tantervnek megfelelő tankönyvek dolgoztattak ki. Felbiger nemes törekvését a császárnő hatalmas segédkezésével gyámolította s így csakhamar a nevelésügy egy biztató lendületet vett.

A felsőiskolák gyors beállítását az akarat mellett az is megkönnyítette, hogy a jezsuita rend feloszlásával számos gymnasium megszűnt s ezeknek helyiségei, taneszközei most rendelkezés alatt állottak. Ehez járult, hogy a felső iskolákban való tanításra a szerzetesek is felajánlották magukat, minek folytán már 1776-ban A.-Ausztriában 9,

F.-Ausztriában 5, Karinthiában 1, Tirolban 5 ilyen felső iskola volt vezetésük alatt. Leányiskolák is állítottak főképp az Ursula-szűzek vezetése alatt, de Hallban már világi tanítóknakkal is. Csakugyan ez évben állítottatott fel az első nyilvános izraelita iskola is Görzben. A rendelet által előírt trivial iskolák felállításában maga a császárnő ment elől jó példával, családi birtokain mindenfelé ilyeneket szervezvé. Buzdító példáját számos egyházi és világi főurak követték, mint pl Migazzi bécsi érsek, Prichovsky prágai püspök, hrg Fürstenberg, gr. Harrach Morvaországban, Taaffe Csehországban, gr. Hamilton olmützi püspök stb. nem különben több város és község, még oly helyeken is, hol a papság e mozgalom útjába akadályokat igyekezett gördíteni. Sokat tett különösen Csehország az ő Kindermannjával; itt már 1777-ben több mint 500 trivial iskola volt részint most alapítva, részint a rendelet kívánalma szerint átalakítva. Egyszermind Csehország a hazája s Kindermann a megteremtője a birodalomban az ipariskoláknak is, a mennyiben ő vitte be a népiskolába a kézimunkát. Kindermann igen tapintatosan járt el ez új téren: csak a legszükségesebb, igen kevés költségbe kerülő és egyszerű munkáknak nyitott tért a népiskolában. Ez által a nép gyermekei e helyen nemesak tanultak, hanem hasznos kézi munkákban is gyakoroltattak. E munkák: fonás, kötés, varrás, selyem-, gyümölcs- és vetemény tenyésztése és méhészet. E praktikus reform bihetetlen rövid idő alatt egészen átalakítólag hatott a népjellemre. Ezek mellett Kindermann a tankönyv irodalom terén is sok érdemet szerzett; a tanulók számára olvasókönyveket készített, melyekben a mindennapi élet tárgyait, viszonyait igen tapintatosan dolgozta fel, a tanítók számára pedig segéd és vezérkönyveket. Mária Terézia is méltányolta e jeles férfiú érdemeit: Csehország összes iskoláinak felügyelőjévé és schulsteini lovaggá nevezte.

Részletezhetnők még tovább is azon örvendetes mozgalmat, melyet Mária Terezia uralkodása utolsó évtizedében az osztrák monarchia népnevelési viszonyaiban előidézett, de nem vesszük hosszasan igénybe e lap kimért terét, hisz' tán ennyiben is sikerült e nevezetes historiai alakot úgy mutatnunk be, mint a Lajtán túli birodalom népoktatás ügyének egyik megteremtőjét.

Kiss Sándor.

VEGYESEK.

— **Tanestületünk** válaszmánya a testületünket ért csapás enyhítésére a következő felszólítást bocsátja ki: Kérelem a hazai tankönyvkiadókhoz, tanítóegyletekhez és tanügybarátokhoz. A Kolozsvárt e f. évi ápril hó 22-én dühöngött tűzvész tanestületünknek is jelentékeny, részben kipótolhatlan károkat okozott. A tanestület szállásán elégett a tanestületnek több mint 400 művet magában foglalt könyvtára, mely kár — tekintve azt, hogy könyvtárunkban több kötetből álló értékes művek találtattak — a 600 frtot meghaladja. Egyéb kárainkon kívül könyvtárunk elvesztése a legérzékenyebb csapás reánk nézve. E könyvtár, mely legnagyobb

részben nevelés- és oktatástani művekből állott, öt évi fáradságos gyűjtögetésnek volt az eredménye; erre áldoztuk jövedelmeink legnagyobb részét s ennek gyarapítása céljából vettük leginkább igénybe a tanügy barátainak áldozatkészségét. A tantestület szakbizottságainak üdvös munkásságához, a tantestületnek az irodalmi teren foglalkozó tagjai tevékenységéhez e könyvtár szolgáltatta a szükséges adatokat, s a szegény néptanító, a ki csekély jövedelméből a szakismeretek gyarapítására szolgáló irodalmi műveket sem szerezheti meg — e könyvtárban lelte fel az önképzés eszközeit. Valóban, ha a könyvtár elvesztése által okozott károokra gondolunk, csüggedni érezzük azt a tevékenységi készséget, mely eddig tőlünk telhető szorgalmas munkásságra ösztönzött s lankadtan bocsátjuk le karjainkat, melyek a munkához szükséges eszközöket immár hasztalan keresik. Csüggedésünkben egyedül az a remény emel föl, hogy azok, a kik a népoktatás ügyének barátai, nem tagadják meg tőlünk a segítyezést szomorú helyzetünkben s áldozatkészségükkel lehetővé teendik azt, hogy tantestületünk lassan-lassan újból szervezhesse könyvtárát s hogy ekként visszanyerje azon eszközt, mely eddigi tevékenységére képessé tette. E reményben bizalommal fordulunk hazánk áldozatkész könyvkiadóihoz, könyvtársaihoz, a társaságokhoz, pályatársainkhoz és a tanügy barátaihoz, azon kérelemmel, hogy könyvtárunk újból alkotása céljából kegyeskedjenek minket a nevelés- és oktatás körébe tartozó szakmunkák és a közismeretek terjesztésére szolgáló könyvek ajánlékozásával, avagy ily művek beszerzése céljából pénzadományokkal gyámolítani. Egyszerűen, minden szóvirág nélkül intézzük e kérelmünket azokhoz, a kik méltányolni tudják a tanító-egyletek munkásságának hasznát s záradékul csak azon elhatározásunknak adunk kifejezést, hogy tantestületünk kitűzött célja érdekében ezentúl is kifejtendő buzgó törekvéssel igyekezend meghálálni azon adományokat, melyeknek kérésére minket, a kika munkásságunkhoz szükséges anyagi kellékeket eddig a legnagyobb részben saját körünkben merítők — csak a nem várt veszteség okozta rendkívüli körülmények bátorítanak föl. A midőn a könyvtárunk gyarapítására szánt könyveket tantestületünk könyvtárnokának Rieger Imre urnak nevére (Koloszvár, külmonostor utca 12. sz.); a pénzadományokat pedig pénztárnokunk Gazsi József úr nevére (Koloszvár, állami tanítónő-képezde) kérjük elküldeni, teljes tisztelettel maradjon, Kolozsvárt, a „kolozs-dobokamegyei tanker. tantestület“ választmányának 1876. évi ápril hó 29-én tartott üléséből, Paal Ferenc, a tantestület elnöke. Szabó Endre, a tantestület titkára.

— Mivel lapunk előfizetőinek névjegyzéke az egyletünket is sújtott tűzvész alkalmával megsemmisült, és csakis a még februárban kinyomatott címszalag-ivekből maradt meg egy példány a nyomdában, de újabb előfizetőink névsorát ez sem tartalmazza: tisztelettel kérjük lapunk járatói közül mindazokat, a kik jogosan várt példányukat ez akadály miatt nem kapták meg, méltóztassanak az elmaradás ellen mielőbb reklamálni a kiadó hivatalnál. Egyszerűen kérjük azokat, a kik csak félévre fizettek elő, sziveskedjenek az előfizetési díjt a jövő juniussal már amúgy is megkezdődő 2-ik félévre is mielőbb beküldeni, és pedig a kik a multa nézve csak megrendelést tettek, hátralékban levő tartozásukkal együtt, hogy az egyleti választmány által kiküldött számbavevő bizottság a lap pénzügyi állását is mielőbb tisztába hozhassa. A „Család és Iskola“ szerkesztősége és kiadó hivatala.*)

*) Tisztelettel kéretnek a hazai, tanügyi szaklapok úgy ezen, valamint a megelőző közleménynek szives átvételére.

— A polgári iskolai tanítók országos egyesülete a múlt hó közepén Budapesten tartá első s egyszersmind alakuló gyűlését. E gyűlés első tárgya volt az alapszabályok revíziója, a melyek egy pár csekély és lényegtelen módosítással elfogadtattak. Ezt illetőleg leginkább sajnáljuk, hogy a polgári iskolákkal elvitázhatatlanul rokon természetű felsőbb népiskolák tanítói jövőre is kizárattak az egyesületből, és hogy a gyűlések időnként vidéken tartása is eljuttatott. Nyíltan elmondhatjuk itt is, a mint ennek már a közgyűlésen is hangot adtunk, hogy e határozatok mind ketteje csak kárára lesz a polgári iskolák ügyének, kivált miután egyeseknek nyílt ülésben tett szükkeblű, meggondolatlan nyilatkozata már is jól ellenünk zúditotta a közvéleményt. De hiszszük, helyre üti e hibát már a legközelebbi közgyűlés, kivált ha ezen a vidéki tagok is kellő számmal jelennek meg. A mi a többi fontosabb határozatokat illeti, ezek legnagyobb részét szívóbb üdvözölhetjük Ilyen az, hogy a gyűlés — egy kiküldött bizottság javaslata után — gondosan körülírta a polgári iskolák célját, s ezzel jövőre talán megmentette ez intézeteket a további ide-oda kapkodástól és a középtanodák majmolásától. Egészen időszerű, indokolt és gyakorlatias az a megállapodás is, hogy jövőre a polgári iskolák a gyakorlati életpályákra kilépő növendékeiknek már 4 osztályal beferezett egészet tevő ismeretet adjanak, s négyenél több osztályból csak ott álljanak, a hol az illető község, vagy az állam vagy a kettő egyesített ereje — a helyi viszonyoknak megfelelő — ipari, kereskedelmi vagy gazdasági szaktanfolyamot állittat amaz osztályok fölébe. Az egyes szakosztályok a tanterv módosítására is sok jóra való eszmét és kérdést hoztak felszínre; ezek tisztázása és értékesítése azonban a jövő nagygyűlésnek hagyatott fenn. Az előbb említettekéről s később a tanterv hiányairól is egy memorandum fog a törvényhozás és a közoktatási kormány elé terjesztetni, hogy azok is tegyék meg a magok részokről a szükséges intézkedéseket a közgyűlés határozatainak foganatosítására s általában a polgári iskolák óhajtott megszilárdulására.

— György Aladár, a „Hon“ ápr. 20-ki számában, kiválóan figyelemre méltó cikket tett közzé „Közoktatásunk szervezéséhez“ cím alatt. Mert a keblü ügyek lapunkat ez úttal a szokottnál jóval nagyobb mérvben vették igénybe, azért e nagyon is indokolt és egészen időszerű felszólalásnak most csak a következő zártételeit igtatjuk ide: 1. A városi népiskolák tantervét el kell különítenünk a falusiakétól s az előbbieket két felsőbb osztályába be kell hoznunk a szaktanítást. 2. A polgári iskolák fölébe állittassanak ipari, kereskedelmi vagy gazdasági szaktanfolyamok. 3. A tanító képző intézetekbe csak felső nép- vagy polgári iskolát végzett s 16 évet betöltött növendékek vétessenek fel, s a polgári iskolai tanító képző intézetek mindkét nem számára 3 évre terjesztessenek ki, lehetőleg akadémiai jelleggel. 4. Az akadémiai ranggal bíró gazdasági, kereskedelmi, katonai és más szaktanodák növendékei csak felsőbb néps polgári-iskola szaktanfolyamait bevégzett vagy a középtanodai tanfolyamot sikerrel hallgatott növendékek legyenek. 5. A középtanodák két alsó osztályainak tanterve oly irányú módosítást nyerjen, hogy idővel azokat a városi elemi iskolák két felsőbb osztálya is pótolhassa. 6. A falusi népiskola két felsőbb osztálya s az úgynevezett ismétlő iskola a helyi viszonyoknak megfelelőleg oly tantermet nyerjenek, mely az általános műveltség elterjesztésén s az olvasásvágy felkeltésén kívül a helyi érdekekre is tekintettel legyen.

— Lapuk jelen száma az egyletünket sújtott károk és az ezek folytán beállott zavarok miatt késett meg.

Felelős szerkesztő: YÁRADI KÁROLY.